

ciend? Respondet D. Thom. hic, ad 7, primo non esse inconveniens petere a Deo id, quod certissime scimus, eum esse facturum, ut nova ratione et titulo id promereamur. Secundo, posse consecrationem impediri per intentionem sacerdotis. Tertio, et maxime ad rem, in his orationibus non tam postulari effectum consecrationis per verba, quam effectum ipsius sacrificii in his, pro quibus offeruntur, et ita in hac oratione petimus, ut Deus acceptet, et benedicat haec dona, ad totius Ecclesiae fructum et utilitatem. Denique totam hanc oblationem insinuat Clemens P., lib. 8 Constit., c. 12. Unde eam illi tribuit Rodulph., de Canonis observ., prop. ult.; ejusque usum insinuat Optat., lib. 2 cont. Parm., illis verbis: *Offerre vos dicitis pro Ecclesia, quæ una est.* Ino in illo c. 12, indicatur etiam specialis mentio, quæ in hac oratione fit Summi Pontificis; sic enim dicitur: *Adhuc obsecramus te pro me qui sum nihil;* quando enim Summus Pontifex Missam dicit, non potest aliter suimet facere mentionem. Hinc etiam Pelagius, referente Alcuino, lib. de Divinis officiis, cap. de Celebrat. Missae, a communione separatos esse dicit, qui qualibet dissensione inter sacra mysteria Apostolici Pontificis memoriam secundum consuetudinem non frequentant; et in Concilio Vasensi sub Leone I., cap. 4, ita præcipitur.

7. *Secunda pars. — Dubii enodatio.* — *Quæsito satisfit.* — Secunda pars canonis continet commemorationem vivorum ab illo verbo, *Memento Domine,* usque ad illud, *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ,* in qua nihil etiam difficultatis occurrit; nam in hac parte convenientissime orat sacerdos specialiter tum pro his, qui ejus curæ aut devotioni peculiariter commissi sunt; tum etiam pro his, qui cum illo offerunt; petisque illis spiritualia et temporalia bona, et protectionem in omnibus divini auxilii per Sanctorum intercessionem. In hac vero parte videri imprimis possunt obscura verba illa: *Pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt;* sed hæc supra explicata sunt, cum de offerentibus, et pro quibus offeruntur, ageremus. Secundo hædere quis potest in illo verbo: *Pro redemptione animarum suarum;* quomodo enim redemtionem petimus, quæ jam facta est? Sed non petimus redemtionem quoad sufficiemtiam, sed quoad efficaciam, primum quoad remissionem culparum, deinde quoad remissionem poenæ, rursus quoad perseverantiam in gratia, ut non permittamus iterum

delinquere; ac denique quoad consecrationem gloriæ, in qua est consummata redemptio, juxta illud: *Levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra,* Lucæ 21. Tertio inquiri potest, quæ sint illa vota, quæ dicuntur Deo reddere, qui hoc sacrificium offerunt. Respondetur ex Alcuino, Innocent., et aliis, hæc vota esse sancta desideria seu proposita pie devotionis, et ipsammet sacrificii oblationem, quæ Deo potius reddere, quam donare dicimur, quia per divinam gratiam illa accipimus, et Deo reddimus. Unde August., 10 de Civit., c. 4: *Ei dona ejus in nobis, nosque ipsos vovemus, et reddimus.* Quarto dubitari potest de sensu illius verbi, *Communicantes,* et connexione ejus cum reliquis. Respondetur, totam hanc orationem esse unam unoque contextu legendam, ita ut sensus sit: Tibi reddunt vota sua æterno Deo, vivo et vero, communicantes, vel inter se, tanquam membra corporis tui, vel cum Sanctis tuis per societatem et conjunctionem, quam cum illis habent; quorum propterea memoriam venerantes per eorum intercessionem exaudiiri petunt. Quinto inquiri potest, cur sancti Martyres nominentur in hac oratione, et non Confessores. Respondetur primum, quia fortasse, quando hæc oratio canonis facta est, nondum Confessores in Ecclesia colebantur, ut ait Innocent., lib. 3 de hoc myster., c. 10, nam licet cultus sanctorum Confessorum per festa publica satis sit antiquus, ut constat ex Concil. Mogunt. sub Carolo Magno, c. 36, tamen hujus orationis canonis institutio antiquior esse creditur, ut ex supra dictis constat; et nonnulli putant habuisse originem a Syricio P. Et Ambros., ejus æqualis, idem in sua Missa Ambrosiana ordinavit; et Cyrillus Hierosol., Catech. 5 mystag., et August., serm. 17 de Verbis Apostoli, et tract. 84 in Joan., et 22 de Civit., c. 10; et Chrysost., hom. 21 in Acta, ejusdem Ecclesiasticae consuetudinis meminerunt. Sed et his omnibus antiquior est hæc traditio, ut constat ex Clem., lib. 8 Constit., c. 13, et Dionys., c. 3 de Eccles. Hierarch. Vel certe hoc factum est ad commendandam martyrii dignitatem; nam, quia in illo quodammodo Deo sacrificium offeruntur, merito in sacrificii oblatione specialis fit Martyrum mentio, ut significavit August., lib. de Sancta Virginitate, cap. 45, seu quia sanguinem pro Christo fundendo ejus passionis facti sunt veri imitatores, cojus in hoc sacrificio fit expressa representatio. Non omittitur autem Beatae Vir-

ginis memoria, tum propter ejus singularem excellentiam; tum etiam quia plusquam Martyr fuit, ut alibi latius. Quo loco se offerebat disputatio de cultu Sanctorum, sed de ea re primo tomo dictum est. Ultimo inquiri potest, an illi, pro quibus sacerdos hic specialiter orat, sint ab eo vocaliter nominandi, sicut nominantur Sancti, quorum hic fit mentio? Respondetur, antiquam Ecclesiæ consuetudinem hujusmodi fuisse, ut colligitur ex Innocent. I., epist. 4 ad Decent., et ex Gelasio, epist. ad Anastas. August., et ex Augustino, epist. 137; jam vero non est in usu; sufficit ergo, ut, aut mente, aut voce, hujusmodi oratio fiat, ut notavit Gabr., lect. 23 in canonem.

8. *Tertia pars canonis. — Notabile.* — Tertia pars continet illam orationem: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed et cunctæ familie tuæ, quæsumus, Domine, ut placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari, per Christum Dominum nostrum;* quæ oratio continet petitiones rerum maxime decentium, ut per se manifestum est; quare nulla indiget expositione aut defensione. Solum est advertendum (propter hæreticorum calumnias) cum in his orationibus, quæ consecrationem antecedunt, fit mentio oblationis, vel sermonem esse non de oblatione, quæ jam facta sit, sed quæ jam proxime paratur, et instat, ita ut signum illud demonstrativum, *hanc oblationem,* non designet ad sensum præsentem materiam, quæ tunc præ oculis habetur, sed ad mentem designet oblationem proxime faciendam, quæ intentione præsens habetur; vel certe magis juxta litteralem sensum ipsorum verborum (qui ex præcedentibus orationibus, et ex sequente colligitur) possumus hæc interpretari de ipsa oblatione panis et vini jam facta; non tamen est in illa sistendum, nec existimandum (ut hæretici calumniantur) quod per illam aliquid petamus; sed petimus potius, ut illam oblationem Deus ad exitum perducat, ejus sanctificationem et consecrationem ita acceptando, ut nobis per eam placatus postulata concedat. Et uterque sensus eodem revolvitur; nam, ut supra dixi, prior oblatio panis et vini non est sacrificium, sed præparatio sacrificii, ut evidenter etiam constat ex orationibus, quæ post illam oblationem subjiciuntur, scilicet: *In spiritu humilitatis et in animo contrito suscipiamur a te, Domine, et sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, Domine Deus.* Nondum ergo factum est sacrificium, sed faciendum paratur, et clarus in sequente oratione: *Veni sanctificator omnipotens, æterne Deus, et benedic hoc sacrificium, tuo sancto nomini preparatum.* Vera ergo sacrificialis oblatio non intelligitur esse, donec materia illa, quæ ad divinum cultum dicata jam est, benedicatur et sanctificatur; nulla ergo petitio fit per hanc oblationem, sistendo in pane et vino, sed in ordine ad eorum consecrationem, per quam Christus vere sacrificatur, et offertur; quod est petere per incruentam Christi sacrificationem ex pane et vino, sub eorumque speciebus faciendam, et propterea hæc oblatio dicitur *servitutis nostræ, servitutis quidem per antonomasiæ, illius scilicet, quæ soli Deo debetur, et latræ dicitur; hujusmodi enim est servitus sacrificii, ut in superioribus diximus, et ideo a S. Clem., lib. 8 Const., c. 15, Missa vocatur latræ mystica, ut ibi notavit Turrian., et lib. 2 de Euchar., cap. 13; Epiphanius, vero in Epitome Fidei vocat latræ Oeconomicæ; August., lib. 20 contra Faust., c. 21, simpliciter vocat latræ cultum, Deo debitum. Nostræ, autem dicitur in plurali, vel, quia plures sunt offerentes simul cum sacerdote, vel certe, quia nomine totius Ecclesiæ hic cultus Deo offertur. Quomodo autem petamus a Deo numerari in grege electorum, cum electio æterna sit, et absque meritis facta, attigit Gabriel, lect. 33 in can.; sed non pertinet ad hunc locum; breviter ergo dicitur, peti a Deo consecrationem electionis, quod est petere æternam beatitudinem, in qua numerus electorum congregandus est.*

9. *Quarta pars canonis. — Observandum.* — *Aliud notabile.* — Quarta pars illam orationem continet: *Quam oblationem, tu Deus, in omnibus, quæsumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilemque facere digneris, ut nobis fiat corpus et sanguis dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi.* Circa quam orationem, quoniam obscurior est reliqua, primo observandum est, illam esse antiquissimam; nam eisdem fere verbis illam commemorat Ambros., lib. 4 de Sacram., c. 5, dicens: *Dicit sacerdos: Fac nobis hanc oblationem adscriptam, rationabilem, accepibilem.* Ex quo sumo conjecturam, ante Gregorium, hanc et præcedentem orationem unam et eamdem fuisse; nam, ut fere omnes scriptores referunt, ex Beda et Joan. Diacono supra citatis, Greg. addidit præcedenti orationi

tres petitiones, ab illis verbis : *Diesque nostros, etc.*, usque ad finem hujus orationis. Quibus sublati, nece se non erat, has duas orationes distingui, sed ita continuari : *Hanc oblationem, quæsumus, Domine, placatus accipias, et benedictam, etc.*, facere digneris, ne ejusdem oblationis tam frequens fieret repetitio absque necessitate, et paucissimis interjectis verbis. Quicquid vero sit de hac conjectura, facta tamen illa additione per Gregor., optime orationes hæc distinctæ sunt. Secundo est observandum, ejusdem oblationis mentionem esse in hac, et in præcedente oratione, ut manifeste constat ex illo relativo, *quam oblationem*, et ideo utraque commodius intelligitur de oblatione panis et vini, juxta secundum sensum supra tractatum, quia statim petitur, ut panis et vinum fiant corpus et sanguis Christi, quamvis etiam possit hæc oratio ad alium sensum accommodari, ut statim dicam.

40. Tertio igitur, ut explicemus, quid in hac oratione, et cur petatur, observandum est ex D. Thom. hic, ad 9, dupliciter posse exponi. Primo, ut tota petitio referatur ad ipsius materiæ consecrationem, nihilque aliud in summa petitur, quam ut ex pane corpus, et ex vino fiat sanguis Christi, ut hoc modo ac per talem transmutationem oblatio ipsa panis et vini fiat *benedicta*; illa enim est summa benedictio et sanctificatio, quæ in illam materiam supervenire potest; unde ipsamet consecratio, *benedictio* solet a Patribus appellari, ut supra vidimus, agentes de forma hujus sacramenti. Item, ut fiat *adscripta*, id est divina virtute, et quasi nomine ejus, subscripta et firmata. Potest etiam referri hoc verbum ad ea, quæ de hac consecratione scripta sunt; ita ut postuletur, ut hæc oblatio talis fiat, qualis scripta est, et promissa illis verbis Christi, *Hoc facile*; adscriptum enim dei potest, quod est scripto conforme; unde hoc etiam verbum referunt quidam ad veterem Scripturam, in qua Christus sub velamine litteræ, et figuris sensibilibus latebat, ita ut petitio sit, ut Christus ipse sub pane et vino nobis detur, qui sub Scriptura veteri et figuris ejus latebat. Melius vero priori modo exponitur *adscripta*, id est, definita, et statuta a Deo, ut per eam nobis propitius fiat. Aliter Alcuin. *adscriptam* exponit, id est, annumeratam in his, quæ Deo maxime placent. Aliter Odo Cameracensis, *adscriptam*, id est, Verbo divino incarnato adjunctam : *Est enim*, inquit, *Verbum veluti scriptum quoddam, quatenus est*

figura et imago Patris. Aliter Turr., lib. 8 Const., cap. 12, *adscriptam* interpretatur, id est, circumscriptam, seu quadammodo immensam et infinitam. Et ne vim verbo facere videatur, ait, se legisse in quadam Missa Græca, quam B. Petrus dicebat, loco illius vocis hanc Græcam ἀπεριπατόν, quæ incircumscriptum significat. Præterea postulatur, ut per consecrationem fiat *rata*, id est, vera; non enim est hæc vera sacrificialis oblatio, nisi consecratio valida sit, et efficax; quomodo dicere solemus, sacramentum esse ratum, quando vere factum; dici etiam potest *rata*, id est, firma, stabilis, ac perpetua; nam corpus Christi, quo sanctificatur, perpetuum est. Unde aliter ex Turrian. supra, *rata*, id est, firme et constantis defensionis pro peccatis nostris coram tribunalii Dei, hoc est, ut sit firma ad impetrandum, et efficax ad operandum virtute propria. Petitur etiam, ut fiat *rationabilis*, id est, rationalis hostia, ut sumitur ex Clem., lib. 2, c. 24, et lib. 6, c. 23, quia per illam consecrationem fit, ut jam non simplex panis et vinum, nec sanguis hircorum aut vitulorum, sed Christus ipse, qui non solum rationalis est, sed æterna sapientia et ratio, offeratur. Denique per eamdem mutationem fit maxime acceptabilis hæc oblatio, quia jam, non ex dignitate offerentium, sed ex re ipsa oblata, gratissima Deo est, et maxime accepta; nam per illam mutationem panis fit corpus illud, quod Deus adaptavit, ut veteribus repudiatis sacrificiis, eo placari posset, ad Hebr. 2. Juxta hanc vero expositionem solum restabat exponendum, cur hæc petitio fiat, sed ad hoc responsio data est circa primam orationem.

41. Secundo modo exponi potest hæc petitio, ut non simpliciter sit de consecratione ipsius materiæ, sed de illa in ordine ad effectum in nobis faciendum, et ad oblationem nostram; et vis fieri potest in verbo illo, *ut nobis fiat*, quia non petitur, ut simpliciter fiat, sed, *ut nobis*, id est, ad profectum, et bonum nostrum fiat. Sicut pastoribus dictum est ab Angelo : *Natus est vobis Salvator*, id est, in commodum et utilitatem vestram. Ut ergo hoc modo nobis fiat corpus et sanguis Christi, postulamus ut ejus oblatio sit *benedicta*, id est, benedictionem Dei ita continens, ut eam cumulatissime nobis conferat. Quomodo Cyril., lib. 4 in Joan., c. 17, Eucharistiam ipsam benedictionem vocat, dicens : *Sicut parvum fermentum totam massam fermentat, ita parvula benedictio totum hominem*

etiam in verbis hoc addiderit Alexander, significat Damasus in Pontificali, dicens : *Hic passionem Domini miscuit in precatione sacerdotum, quando Missa celebratur*; et clarius Platina : *Alexander (inquit) ob memoriam passionis Christi in sacrificio addidit : Qui pridie quam pateretur, usque ad hanc clausulam : Hoc est corpus meum*. Sed, cum in his verbis aliqua contineantur, et referantur de Christo, quæ in Evangelii non leguntur, qualia sunt, elevasse oculos in cœlum, et dixisse in verbis calicis : *Æterni testamenti mysterium fidei*, ut notavit Innocent. in cap. Cum Marthæ, de Celebr. Missar.; imo et illa particula : *Manducate ex hoc omnes*, illo modo in Evangelio non legitur, sed solum, *comedite, aut sumite*, postea vero circa calicem legitur : *Bibite ex eo omnes*; cum hoc (inquam) ita sit, dubitari non potest, quin hæc verba ab Apostolis manaverint, ut supra dixi; et quod in Ecclesia Romana traditione retenta fuerint; fortasse tamen non erat quasi lege receptum et sanctum, ut omnia hæc dicerentur, et nonnulla forte varietas successu temporis introduci cœperat; et ideo Alexand. I ordinare et præcipere potuit, ut omnia illa verba, præscripta et certa forma dicerentur. Cætera, quæ ad explicationem horum verborum pertinent, in superioribus copiose tractata sunt.

42. *Quinta pars canonis*. — Quinta pars canonis continetur illis verbis : *Qui pridie, etc.*, usque ad illa : *Hæc quotiescumque feceritis, etc.*; de qua nihil nobis dicendum superest, nisi quod hæc eadem verba leguntur apud veteres, ut patet ex Ambr., lib. 4 de Sacram., cap. 3, et fuisse in usu Apostolis ab Ascensione Domini, ut Alcuin. supra dixit. Alii vero existimant Alexand. primum hæc verba canonii addidisse, quia in epist. 4, sic scribit : *In sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter Missarum solemnia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est, ut ejus, cuius corpus, et sanguis conficitur, passio celebretur*; et refertur in cap. Sacramentorum, de Consecr., dist. 2. Non videtur autem, quid sit, passionem Domini miseri vel celebrari, nisi expressam ejus mentionem fieri, ut in illis verbis fit : *Qui pridie quam pateretur*; et ita intelligent Walfridus Strabo, de Rebus Eccles., cap. 22, et Microlog., de Eccles. Observat., cap. 12. Sed, ut verum fatear, hoc ex prædicta Epistola colligi non potest; nam statim post prædicta verba additur : *Ita ut repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum et vinum aqua permistum in sacrificio offeratur*; et infra reddit rationem, cur aqua et vinum permista offerenda sint : *Quia sanguis et aqua ex latere Christi in passione sua profluxit*; ergo, quantum ex illo loco colligitur, illa passionis commemoration, non in verbis, sed in factis ipsis posita fuit. Nihilominus tamen, quod

calicem salutis, seu potum salutis perpetuae. Rursus haec oblatio merito fieri dicitur in memoriam Christi, et mysteriorum passionis et resurrectionis ejus, tum quod ita ipse præceperit, dicens : *Hoc facite in meam commemorationem; tum quod in hoc mysterio, quædam confessio et commémoratio fit, quod pro nobis Dominus mortuus sit, et revixerit, ut ait Cyrill., lib. 42 in Joan., cap. 58; tum denique, quia haec commemoratione sola est, quæ Deum faciat hominibus propitium, ut ait Orig. n., hom. 43 in Levit. In altera vero parte hujus orationis ab illis verbis, *Supra quæ propitio*, postulatur, ut Deus acceptet hoc sacrificium, sicut Abelis, Abrahæ et Melchisedech sacrificia acceptavit. In quo primum observandum est propter hereticorum calumnias, hic non orari, ut Pater in Filio suo complaceat, neque ut propitio ac sereno vultu Christum respiciat, sed ut oblationem corporis et sanguinis Christi, quatenus a nobis progreditur, illi acceptam, ipso adjuvante, reddamus, atque ita, ut nos propitio vultu aspiciat, quatenus hoc modo acceptam habeat nostram oblationem, etiam ut a nobis offerentibus progreditur. Atque hoc modo fit comparatio cum sacrificiis Abelis et aliorum, scilicet, quantum ad fidem et justitiam offendentium, per quam sacrificia Abelis et Abrahæ placuerunt, Genes. 4, ad Hebr. 11, non quantum ad valorem ex parte rei oblatæ, quia in hoc nulla est comparatio, sed infinita quedam distantia. Hic vero se offerebat disputatio de his sacrificiis, præsentim Melchisedech, sed de illo fuse a nobis dictum est in tom. I, circa quæstionem 22 D. Thomæ.*

14. *Sacrificium Melchisedech fuit propriissima nostri sacrificii figura.* — Ultimo notanda sunt illa verba ultima hujus partis : *Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam, quæ addita sunt a Leone I, ut supra notavimus, et affirmant omnes autores supra citati, qui de his mysteriis scribunt. Est autem obscurum, quodnam sacrificium dicatur hic sanctum et immaculatum, an, scilicet, sacrificium Melchisedech, ita ut hæc verba sint conjugenda cum his, quæ immediate præcedunt : Et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam; an vero in eis verbis sit sermo de Eucharistiae sacrificio, et verba hæc conjugenda sint cum illis prioribus : Et accepta habere digneris sanctum hoc sacrificium, immaculatam hostiam, sicuti accepta habere dignatus es, etc. Utroque enim modo*

possunt accipi hæc verba; quæ in omni rigore et proprietate in nostrum sacrificium conveniunt; illud enim solum per se sanctum est, et immaculatum. Et si sacrificio Melchisedech tribuantur, maxime illi convenient, quatenus fuit propriissima figura hujus sacrificii, ideo enim illius hic fit specialis commemoratione; sicut etiam fit commemoratione sacrificii Abel, et Abrahæ, quia fuerunt singulares figuræ sacrificii cruenti Christi, in lege naturæ; sacrificia enim vetera hic commemorari non debuerunt, quia per Missæ sacrificium evanescuta sunt.

15. Additur ultimo in tertia parte hujus orationis, deprecatione angelici ministerii, seu intercessionis, ut per participationem hujus mysterii, *omni benedictione cœlesti, et gratia repleamur.* Cum ergo petimus, deferri hæc dona in sublime altare in conspectu divinæ majestatis, non sunt verba materialiter intelligenda de motu locali, aut altari corporeo; crassa enim esset hæc interpretatio; sed intelligenda sunt metaphorice, et spiritualiter, ad eum modum, quo, Apoc. 5, viginti quatuor seniores dicuntur habere phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum; et clarus cap. 8 : *Angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum, et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei, et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angelii coram Deo.* Et Tobiae 12, Angelus dicit Tobiae : *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Sic ergo in præsente oratione petit sacerdos, ut nostra oblatio Angelorum intercessione et oratione Deo præsentetur, et juvetur; utque nobis impetrant dispositionem necessariam, ut per hanc oblationem, ejusque participationem, divinam benedictionem consequamur. Altare ergo Dei in cœlo nihil aliud est, quam thronus divinæ Majestatis, ut in dicto loco Apocalypsis significatur, vel humanitas Christi, per quem vota nostra Deo præsentamus, vel certe est cœlum ipsum, in quo non solum altare, sed etiam templum et tabernaculum esse dicitur, ut notavit Irenæus, lib. 4 cont. Hæres., cap. 34, et Augustinus, enarrat. 2 in Psal. 25. Dicuntur autem vota nostra deferriri ante conspectum Dei per Angelos, non quia per illos innotescant apud Deum, sed quia, et nostram imbecillitatem suis precibus adjuvant, et divinam voluntatem super eis consilunt, ut, quod Deo jubente implendum esse

cognoverunt, sic nobis appertent, sicut oportere intellexerint, ut scribit Augustin., epist. 121, de Orando Deum, ad Probam, cap. 9, et lib. de Diligendo Deum, cap. 3; et ad hanc petitionem Ecclesiæ confirmandam confert, quod Chrysost., hom. in Encæniis, late tractat de modo, quo Angeli assistentes huic sacrificio pro hominibus intercedunt, quod in superioribus etiam sæpe a nobis tacitum est. Sunt vero, qui nomine *santi Angeli* in hac oratione, Christum Dominum, qui est magni consilii Angelus, interpretentur, ut hic D. Thom. ad nonum attigit, et Algerus, lib. de hoc sacram., cap. 14. Tamen Ambros., cit. loco, in plurali dicit : *Per manus Angelorum tuorum.*

16. *Septima pars canonis.* — Septima pars continet orationem pro defunctis, in illis verbis : *Memento etiam Domine, etc., quæ, quia solum fit pro justis, ideo dicitur fieri pro his, qui nos præcesserunt cum signo fidei, et in Christo quiescent et dormiunt in somno pacis, nam de justis dicitur : Ut requiescant a laboribus suis, Apocal. 14, eorumque mors, non mors, sed dormitio et somnus appellatur, ut ait Hieron., epist. 29 ad Theodorum. Quia vero solum hæc oratio fit pro his, qui adhuc purgantur, ideo eis locum refrigerii, lucis, et pacis deprecamur. Quam etiam consuetudinem in Ecclesia esse antiquissimam, constat ex omnibus liturgiis sæpe citatis, et ex Clem., lib. 8, cap. 47, esseque Apostolicam traditionem docet Chrysost., hom. 3 in epistolam ad Philippenses.; et Augustin., serm. 32 de Verbis Apost.; et Cyrill. Hierosol., Cath. 5 mystag.; et plura supra adduximus agentes de his, pro quibus hoc sacrificium offertur. Quin potius olim solebat fieri hæc defunctorum commemoratione, eorum nomina aperte recitando ex dyptichis, ut ait Alcuin. supra, id est, ex tabellis, in quibus erant scripta. Unde est illud Cyprian., lib. 4, epist. 9 : *Neque enim ad altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes et ministros avocare voluit.* Et Ambros., orat. de Obitu Valentiani : *Quis prohibet innocios nominari;* Epiph., bæres. 75 : *In his, qui vita defuncti sunt, ex nomine memorias faciunt, etc.* Sic etiam intelligitur, quod ex V Synod., act. 1, legitur in cap. Sane, 24, quest. 2 : *Eos, qui injuste condemnati sunt, revocaverunt post mortem, et in sacris dyptichis scripserunt, etc.* Jam vero illa consuetudo deditur vero consequenter in illa oratione, ad commendandam Christi majestatem et excellentiam, illa verba, *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, etc., ex quibus primum illud verbum, creas, propriæ referri videtur ad materiam remotam panis et vini, quæ per Christum quotidie procreantur; potest etiam referri ad ipsum sacramentum, eo**

loquendi genere, quo Sancti interdum dicunt, hic corpus Christi creari, ut supra visum est; propriissime vero illi convenient sequentia verba, scilicet, *sancificas*, consecratione scilicet, qua cibus hic sacer et sanctus efficitur; *vivificas*, quia fit caro Christi viva, et vivificativa; *benedicis*, quia benedictionem et efficaciam recipit, ad spiritualia bona nobis praestanda; et *prætas nobis*, quia totum hoc beneficium nobis collatum est. Ita fere Alcuin. supra, et Amalar., lib. 3 de Ecclesiast. offic., cap. 26; et Hugo Vict., lib. 2 de Divin. offic., cap. 36. Tandem additur de eodem Christo: *Per ipsum, et cum ipso, et in ipso est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor et gloria per omnia secula seculorum*. Quæ verba fere reperiuntur apud Ambros., lib. 6 de Sacrament., cap. 5, ubi habet duo verba, *In quo, et cum quo*, non tamen illud, *Per quem est tibi gloria*. Itaque illa duo videntur proprie ratione divinitatis Christi in eum convenire; nam, ut idem dicit Ambros., lib. 4 de Fide, cap. 4: *Cum Patre et in Patre semper est Filius, et ideo cum ipso glorificatur, tanquam æqualis; et in ipso tanquam imagine substantiali glorificatur Pater. Per ipsum, autem videtur referri ad Christum, ut Deum hominem, per quem, ut per mediatorem, Deus honoratur*. Unde eleganter Basilius, lib. de Spiritu Sancto, cap. 7: *Vobis, inquit, qui Christum diligitis, dico Ecclesiam utrumque harum vocum usum agnoscere, neutrumque rejicare, quasi alter alterum destruat; cum enim in Unigenito naturæ majestatem ac dignitatem excellentiam contemplamur, tribuimus illi gloriam cum Patre; rursus cum consideramus, quæ bona in nos contulerit, aut quomodo nos ipsos ad Patrem adduxerit, confitemur, hoc beneficium per ipsum, et in ipso peractum esse in nobis; ut altera particula, cum quo, propria sit glorificantum; altera, per quem, sit propria gratias agentium*. In quibus verbis videtur Basilius non distinguere inter illos duos terminos, *cum ipso*, et *in ipso*; possent tamen distingui modo supra dicto, ut *cum ipso* dicat concomitantiam et æqualitatem adorationis; *in ipso* autem dicat identitatem substantiæ; sicut dici potest Pater videri cum Filio, et in Filio. Imo et particula per *ipsum* potest Christo ut Deo attribui. Nam sicut Pater per Verbum omnia creavit, ita per Verbum glorificatur ab omnibus. Verum est, Arrianos olim abusos esse his vocibus; ad significandam enim inæqualitatem

trium personarum, non dicebant, *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto*; sed, *Gloria Patri, per Filium, in Spiritu Sancto*, ut refert Theodor., lib. 2 Histor., cap. 24, et Sozomen., lib. 3, cap. 48. Ecclesia vero Catholica, ad evitandam fraudem hujus erroris, instituit (ut creditur) in Concilio Niceno, ut diceretur: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto*. Tamen, seclusa fraude et abusu haereticorum, in illis terminis nulla in rigore significatur inæqualitas, ut declaratum est. Possunt denique illæ tres voces Christo, etiam ut homini, accommodari; nam per Iesum, tanquam per mediatorem, et in ipso radicati et fundati, tanquam palmites in vite, et cum ipso, tanquam cum capite nostro, omnes nos glorificamus Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum, semperque glorificamus, per omnia secula seculorum. Et in his verbis censetur canon finiri; nam, quæ sequuntur, magis sunt præparations quædam ad communionem. Unde in die Paraseves, quando non fit consecratio, neque offertur verum sacrificium, omittuntur omnia, quæ dicta sunt. Sed immediate post ablutionem manuum, fit transitus ad orationem Dominicam. Ex quo potest obiter confirmari, quod supra dicebamus, sumptionem sacramenti non pertinere ad essentiam sacrificii; nam canon, qui continere censetur actionem sacrificandi, prius finitur. Et postea ad communionem fit præparatio. Atque ita sumitur, ut supra notavi, ex Gregor., lib. 7, epist. 63, et Microlog., cap. 49, et Walfrido Strabone, cap. 22. Recentiores autem expositores sub canone comprehendunt omnia, quæ sequuntur, usque ad consummationem sacramenti; quod pertinet, ut supra dixi, ad modum loquendi. Et ita etiam nos procedimus, quia non habemus aliud nomen, quo hæc omnia comprehendamus; et omnia hæc continentur sub regula præscripta sacrificandi, quam nomen canonis proprie significat.

48. Igitur post omnia prædicta nono loco recitat Dominica oratio; et quidem nonnulli putant, Gregor. primum instituisse, ut oratio Dominica in Missa diceretur, propter ea, quæ ipse dicit, lib. 7, epist. 63; tamen sine dubio est multo antiquior consuetudo; imo Hieron., lib. 3 cont. Pelagium, significat, Christum docuisse Apostolos, *ut quotidie in corporis illius sacrificio audeant loqui: Pater noster, qui es in cælis*, etc. Et idem sumitur ex Tertull., lib. de Orat., cap. 9; Ambros., 5 de Sacram., c. 4; August., serm. 28 de Verbis Domini, et

lib. 50 Homil., in hom. 24, et ep. 59; Cyrillo Hierosol., Catech. 5 mystag.; imo et Gregorius ipso citato loco dicit, Apostolos, antequam alias Missæ preces instituere inciperent, ad hanc solummodo orationem, oblationis hostiam consecrassæ; et ibidem ait, apud Graecos solere dici ab omni populo, apud Latinos autem a solo sacerdote; non ergo hanc consuetudinem (ut quidam volunt) Gregorius introduxit, sed veterem, si in aliqua re fortasse collapsa erat, reparavit, ut ibidem ipse significat; vel, si forte in alio loco Missæ dicebatur, ipse ordinavit, ut statim, sicut nunc dicitur, post canonem diceretur; optime enim in eum locum cadit. Nam, cum in ea, *panem nostrum quotidianum*, seu supersubstantiale petamus, recte tunc dicitur, quando sacerdos se et populum ad hujus cœlestis et supersubstantialis panis sumptionem proxime incipit præparare.

49. Nec solum recitatio hujus orationis, sed etiam illa verba præambula, quæ ab Ecclesia dicuntur: *Præceptis salutaribus moniti et divina institutione formati*, etc., satis antiqua sunt, ut ex Alcuino citato loco sumere licet, et indicatur hoc ipsum a Hieron., dicto lib. 3 cont. Pelagian., in illo verbo: *Ut quotidie audeant loqui, Pater noster; et fundamentum habet in Cypr., in expositione orationis Dominicæ dicente: Quia inter cætera salutaria sua monita et præcepta divina, quibus populo suo consuluit ad salutem, etiam orandi ipse formam dedit; et infra: Quod nomen nemo nostrum in oratione auderet attingere, nisi ipse nobis sic permisisset orare*. Deinde addit sacerdos illam orationem: *Libera nos, quæsumus, Domine; in qua illam ultimam petitionem orationis Dominicæ, libera nos a malo*, amplificat et magis in specie proponit, ut Alcuinus, et alii scriptores Ecclesiastici notant, applicando, et ad mala præterita, ut nobis remittantur, et ad præsentia, ut ea declinemus, et ad futura, ut ea caveamus, ut in simili ait Ambros., serm. 8 in Psalm. 118. Item applicatur ad liberationem a malis culpæ, et a malis etiam temporalibus seu perturbationibus omnibus; ad quod obtinendum, pax etiam a Deo postulatur, adjuncta aliquorum Sanctorum intercessione. Addunt vero Microlog., cap. 23, et Rodulph., de Can. obser., propos. 23, posse sacerdotem nominare alios, si voluerit, quod non video, cur hoc loco potius, quam aliis illi permittendum sit; securius ergo, meo iudicio, videtur, nihil addere his, quæ ab Ecclesia in canone præ-